

† Josip Šinko

# MOJI SPOMINI

SLIČICE IZ SLOVENSКИH NARODNIH  
BORB PRED IN MED VOJNO

1 9 3 7

886.3-94  
929 Simha J

Cena knjižice din 6.—

## **PUTNIK - MARIBOR**

Centralna potovalna pisarna in menjalnica Tujskoprometne zveze za bivšo Mariborsko oblast

Tel. 21-22 **MARIBOR, TRG SVOBODE (GRAD)** Tel. 21-22

Vam nudi vse vozne karte tudi za domače proge že eden ali več dni pred odhodom po originalnih cenah z vsemi možnimi popusti in ugodnostmi.

Kupuje in prodaja vse valute (šilinge, dolarje, franke, lire, pengö, zlatnike itd.) po najugodnejših dnevnik cenah. Izdaja kreditna pisma, honorira potovalne čeke i. t. d. Prireja splošno priljubljene izlete z železnico in udobnimi avtokari (tudi za zaključene družbe).

Daje interesantom brezplačne nasvete glede potovanja in hotelov, deli prospekte, sestavlja rute, daje vsa navodila za potovanja v tu- in inozemstvo, posebno v izseljeniških zadevah ter v vseh zadevah denarnega prometa z inozemstvom. Oskrbuje vizume, prodaja sejmske legitimacije in srečke državne razredne loterije.

**Najceneje in najudobneje potujete potom „PUTNIKA“  
Tako si prihranite časa in denarja!**

Podružnice: Celje, Ptuj, Rogaška Slatina, Št. Ilj, Gornja Radgona, Maribor-glavni kolodvor, Dravograd

## **Ljudska samopomoč**

reg. pomožna blagajna

**Maribor, Aleksandrova ul. 47**

(v lastni palači)

sprejema vse zdrave osebe od 17. do 70.  
leta za pogrebino



† Josip Šinko

# MOJI SPOMINI

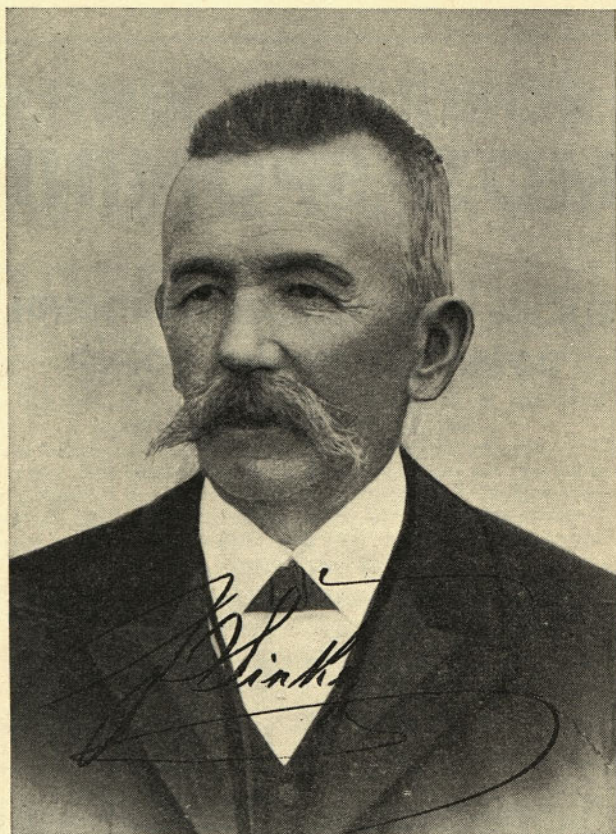
SLIČICE IZ SLOVENSКИH NARODNIH  
BORB PRED IN MED VOJNO

1 9 3 7

Založil in izdal Vekoslav Spindler, novinar v Mariboru.  
Tisk Mariborske tiskarne d. d. v Mariboru, predstavnik  
Stanko Detela



S-12.846-D  
15.10.1970



**Ob petnajstletnici njegove smrti**

**(23. avgusta 1922—1937)**



## Uvodna beseda.

Ko sem jeseni l. 1905. prevzel uredništvo celjske »Domovine«, so hitro izzvali mojo pozornost dopisi iz Središča, podpisani od župana Josipa Šinka. Niso bili pogosti, a vsikdar brez vseh fraz, kratki, preprosti, in vendar polni vsebine. Polni nacionalnega idealizma in borbenosti, polni gospodarske stvarnosti, polni ljubezni do slovenske kulture in njene vsestranske tvornosti.

Potem sva se spoznala osebno na tretjem županskem shodu za ormoški okraj dne 8. februarja 1906. v Ormožu, kamor sem prinesel izdelana pravila za nameravano župansko zvezo. Imponirala mi je herkulska postava takrat 55-letnega moža, imponirala njegova nepremagljiva mirnost, ki ga tudi v najbolj vroči debati ni zapustila, imponirala njegova kratka in vendar jasna, rekel bi odsekana, stvarna beseda.

Ko smo sredi l. 1906. pričeli akcijo za ustanovitev Narodne stranke za Štajersko in sem napisal programatično knjižico »Štajerski Slovenci, kaj hočemo?«, je bil Šinko med prvimi, ki je uvidel potrebo, da se v takratno pod videzom slogaštva zastrupljeno politično ozračje (ki so ga spretno izkoristili Nemci in pod krinko navidezno slovenske, »Nemcem prijazne« štajercijanske stranke nadelavali tla nemškemu mostu do Adrije in na Balkan!) vrže sveže seme zdravega nacionalnega, gospodarskega in kulturnega političnega življenja. Z veseljem je podpisal vsebino gori omenjene programatične publikacije in sodeloval na pripravah ter bil do svoje smrti zvest, značajan borec za ideje, ki smo si jih takrat zapisali na naš prapor.

Dasi je bilo med nama v letih za več ko četrto stoletja razlike, sva sklenila tesno, nerazrušno prijateljstvo in pobratimstvo, ki sva ga leto za letom obnavljala v njegovem idiličnem zavetju v Vinskem vrhu, kjer sva »miklavževala«, dokler mu niso zadnja leta pred smrtjo noge tako daleč opešale, da ni mogel več tja, pa sva v njegovem skromnem in vendar tako prijetnem domu v Središču, tam pri kolodvoru, obujala drage spomine. Ob takšni priliki nekoč v Vinskem vrhu sem ga nagovarjal, naj napiše svoje spomine. Obljubil mi je, a samo s pogojem, da jih ne objavim pred njegovo smrtjo.

Dne 11. januarja 1921 mi je pisal med drugim: »Dobro pomnim, da sem Ti obljubil »moje spomine«. Ob priliki Ti jih pošljem s pogojem, če mi prisegneš, da jih prej ne obelodaniš, dokler mene ne položijo v večno registraturo.« Seveda sem mu »prisegel«. Dne 24. junija 1921 je spomine dokončal in mi jih kmalu nato poslal.

V teh spominih ob koncu izreka željo, »naj bi se še kratko dobo grel ob domačem solncu svobode«. Res mu je bila usojena samo še kratka doba, zakaj že 23. avgusta 1922 je nastopila njegova smrtna ura, katero je — kar je zanimivo in značilno! — skoro točno napovedal že tedne poprej.

Po Šinkovem pogrebu sem vzel zopet v roke njegove spomine. Pa sem se zamislil: zdelo se mi je, da bi ti spomini za njegove sodobnike in za generacije, ki so dozorele do vojne in deloma med vojno, ne imeli takšnega pomena kakor za generacije, ki so takrat šele dozorevale ali se šele porajale, in da bo baš za te nove generacije upogled v dobo pred vojno, v dobo težkih borb za pravice slovenstva in za narodov obstanek, imel svoj večji pomen. In odločil sem se, odložiti objavo spominov zvestega pobratima, velikega narodnega idealista in neuklonljivega borca za kasnejšo dobo.

Letos, ko mineva 15. leto od njegove smrti, sem v sporazumu z njegovimi ožjimi rojaki pripravil spomine za objavo. **Naj bi služili njegovim sodobnikom in soborcem, ki jih še niso položili v »večno registraturo«, da si**



ob njih tudi sami osvežijo mnoge slike iz naših davnih bojev za vsako mrvico narodnih pravic, novim generacijam pa naj bodo svetel vzgled narodne odločnosti in borbenosti, vzgled idealizma v nesebični borbi za pravice svojega naroda, vzgled resnega in stvarnega gospodarskega ustvarjanja, vzgled kulturne tvornosti, predvsem pa vzgled značajnosti in odločnosti, ki tudi v najtežjih razmerah ne kloni glave pred mogotci, če gre za obrambo interesov svojega naroda.

Ti spomini so seveda večidel bolj krajevnega značaja, dobijo pa z opisi napetih borb za slovenske pravice ter dotičnih dogodkov v okraju in po Sloveniji tudi nekoliko širši pomen in nič ne dvomim, da bode marsikaka drobtinica iz njih tudi našim političnim in kulturnim zgodovinarjem dobrodošla.

Maribor, v avgustu 1937.

Vekoslav Spindler.





## Moji spomini.

Da izpolnim dano Ti obljubo, evo moje spomine! Zanimivosti ne išči v njih, kar boš v njih našel, so dejstva, kako pravični so nam na naši grudi bili Nemci, ki sedaj toliko kričijo, kako krivična jim je Jugoslavija.

### MOJA DIJAŠKA LETA V MARIBORU.

**Zbogom latinščina! — škof Stepischnig in »Ilirija oživljena«. — V Slovanski čitalnici v Mariboru. — S Tomšičem in Jurčičem. — Matura. — Na slovenskem taboru v Ormožu.**

Rojen 14. februarja 1851 v Središču sem bil po očetovi smrti l. 1854. v vzgoji dobre mi matere Katarine roj. Seinkovič, ki je do polnoletnosti mojega brata vodila gospodarstvo. L. 1863. je izročila posestvo bratu, pridržala pa si je vinograde in iz njih dohodkov krila stroške moje odgoje. Po dovršeni — takrat dvorazredni — šoli v Središču sem stopil l. 1862. v tretji razred ljudske šole v Mariboru. Moj bratranec Matija Šinko, profesor bogoslovja, me je vzel v oskrbo, pa ne, kakor mi je pozneje neki slovenski list očital, da sem kot dijak užival dobrote duhovnikov, pač pa proti plačilu. Potem sem moral stopiti v gimnazijo, v kateri pa sem iz latinščine propadel in l. 1864. vesel stopil v realko.

Na realki sem bil ljubljenec učitelja Höniga, ljutomerskega rojaka, ki je na zavodu učil zemljepis in slovenščino. Posojal mi je slovenske knjige, moral pa sem mu pri vrnitvi vedno vsebino navesti. Tudi mi je dajal slovenske pesmi v deklamiranje. Pri končni izkušnji sem

v navzočnosti škofa Stepischniga deklamiral med drugimi tudi »Ilirijo oživljeno«. Ko sem končal, se je obrnil škof k Hönigu rekoč: »Das ist ja ein antiösterreichisches Gedicht« (to je vendar protiavtstrijska pesem). Hönig pa se je nasmejaj in nekaj škofu v uho povedal, nakar sta se oba smejala.

»Slovanska Čitalnica« je imela takrat svoje prostore v Schrammelovi gostilni. Če so uprizorili gledališko igro, me je vzel bratranec s seboj. Igrali so večinoma dr. Prelog, prof. šuman in njegova soproga. Duša gledaliških predstav je bil dr. Prelog, izdajatelj »Slov. Gospodarja«, katerega pa mi bratranec — dasiravno naročnik — ni dal čitati, češ da sem tu za učenje in ne za politiko. Pomagal sem si na drug način: bratranec mi je dajal na račun moje matere denar za učne potrebščine. Od tega sem dal vsak teden pet krajcarjev na stran in si kupil vsak petek pri knjigovezu Novaku izišlo številko »Slov. Gosp.« ter jo skrivoma čital.

\*

Po dovršeni realki (dva razreda!) sem bil premlad za sprejem v učiteljišče. Moral sem leto dni čakati. Šel sem k sorodniku Weixlerju, nadučitelju v Cmureku, znamenemu sadjarju, kjer sem se praktično učil sadjarstva. Silil me je tudi h godbi, pa za njo mi je manjkalo veselja.

\*

L. 1867. sem stopil v mariborsko učiteljišče. Imeli smo večinoma nemške učitelje, vsi predmeti so se poučevali v nemščini, slovenščina samo štiri ure v tednu. Tčas sta bila v Mariboru Tomšič in tudi Jurčič. Tomšič nas je vabil k sebi, ob nedeljah in praznikih smo hodili z njima na deželo, največkrat k Sv. Petru. Na teh izletih nas je Tomšič bodril za narodno delo in v ognjevitih besedah slikal krivice, katere trpi naš narod. Jurčič pa je tih in miren hodil z nami, in če je med potjo opazil kako starko, je prisedel k nji in se po celo uro z njo razgovarjal, potem pa prišel za nami. Tomšič je bil lep, visok mož s polno brado, zato so ga Nemci krstili za »windischer Heiland«. Kaj je delavnega, neustra-



šenega borca za narodne pravice poglano v prerano smrt, ostane neznano. Ko sem se pozneje oženil z nečakinjo dr. Modrinjaka, mi je ta pripovedoval, da je bil tudi on poklican v komisijo na Tomšičevo obdukcijo. Komisija je našla, da se je Tomšič zastrupil, in dr. Stöger je posmehljivo zahteval, naj se vzrok smrti objavi. Dr. Modrinjak pa mu je rekel: »Mar bi Vam bilo ljubo, če bi Vaš za narod delavni mož storil, kar je Tomšič, in bi se to javnosti sporočilo?« Nato je dr. Stöger odjenjal od svoje zahteve. Spomnim pa se, da nam je Tomšič večkrat potožil, da ne more »Slov. Naroda« tako urejevati, kakor bi rad, ker je večina naročnikov duhovnikov.

\*

Učitelj petja nam je bil na učiteljišču Miklošič. Peli smo slovenske pesmi in njegove skladbe, prvo in drugo mašo, katere smo tudi večkrat peli pri cerkvenih slavnostih v okolici, kamor so nas vabili. Nekoč nas vpraša Tomšič, če ne bi tudi v Čitalnici peli. Nismo mu upali obljubiti, svetovali pa smo mu, naj vpraša našega slovenskega učitelja Krajnc. Ta mu je odgovoril, naj le gremo v Čitalnico, da se bomo bolj privadili slovenščine, in šli smo. Slučajno je bil ta večer sestanek volilcev, mi smo peli in se dobro imeli. A že drugi dan so doznali za to naši nemški učitelji. Takoj za popoldan je sklical ravnatelj Janežič konferenco, na kateri je učitelj Stopper predlagal našo izključitev, češ da obiskujemo politične shode. Učitelj Krajnc se je zavzemal za nas. Ko pa je videl, da bo propadel, je prosil ravnatelja za dvanedevni dopust, češ, da bi bilo krivično, učiteljišnike, ki na zavodu nimajo priložnosti vaditi se v slovenščini, izključiti zato, ker hodijo v slovenska društva. Vsi so takoj slutili, da hoče Krajnc k deželnemu šolskemu nadzorniku dr. Močniku, s katerim sta bila intimna prijatelja. Ostali so brez sklepa, mi pa, ki smo pri vratih prisluškovali, smo odšli — pardonirani.

\*

Za Janežičem smo dobili ravnatelja Krämmerja, trdega Nemca, a blago dušo. Dasi slovenščine ni bil

vešč, mu je ugajala slovenska govornica, zlasti pa petje. Ko je bila na zavodu pevska ura (peli smo pod učiteljem Miklošičem samo slovenske pesmi!), je sedel celo uro pri nas in poslušal petje. Za 1. maja 1869 je določil izlet v Vurberk s pogojem, da bomo peli pri Sv. Petru pri maši, za katero je naprosil častnega kanonika Glaserja, Miklošičevo skladbo, kar smo rade volje privolili. Z zavito zastavo, katero smo po daljšem posvetovanju kupili (belo-zeleno s prilepljenimi črkami »Živio!«), smo korakali proti Sv. Petru, kjer je kanonik Glaser maševal, mi pa smo peli. Zastave nismo upali razviti, da bi z napisom ne žalili naših nemških učiteljev. Po maši nas je č. g. kanonik povabil vse k zajutрку v farovž, kjer se mu je naš ravnatelj za uslugo zahvalil, mi pa smo po govoru zapeli »Slovensko deželo«. Blagega starčka je pesem tako ganila, da so mu solze tekle. Odgovoril je ravnatelju v nemščini, potem se pa obrnil k nam in v ognjevitih besedah kazal pota, po katerih naj hodi slovenski učitelj, da bo njegovo delo v dobro mladini in narodu. Naglašal je, da je z novo šolsko postavo duhovnikom šola sicer odvzeta, pa to ni nič slabega, ker bo država lažje več za procvit šolstva storila, saj razpolaga s sredstvi, mladina se bo več naučila in naš narod bo bolj žilav v obrambi svojih pravic, cenil bo svoj jezik in vero svojih dedov. Poslovali smo se od častitljivega starčka, ki nas je spremljal (šolarji pa so šli ob strani!) do bližnjega hribčka, kjer pešpot kraj Drave proti jugu v Vurberk zavije, pohitel je s šolsko deco na hribček in z njimi nam v slovo »Po jezeru« zapel. Bili smo globoko ginjeni, še celo naši nemški učitelji so z nami vred burno vpili »Živio!« in mahali s klobuki, mi pa smo razvili svojo skromno zastavico ter pevajoč slovenske pesmi korakali dalje. V Vurberku smo se dobro imeli, govorili in peli smo samo slovenski, ne da bi nas učitelji grdo gledali. Še obed so nam plačali.

\*

Tisto leto je bil slovenski tabor na Vižmarjah. Prihranili smo si nekaj grošev in prosili smo ravnatelja, da nam dovoli udeležbo. »Rad bi vam dovolil,« je de-



jal, »a ne smem, ker če se dozna, da vam udeležbo na političnih shodih dovolim, imam takoj disciplinsko preiskavo na vratu.«

\*

V juliju l. 1869. nas je 14 maturiralo, potem pa smo se razkropili na vse štiri vetrove. Izmučen in bolan sem prišel po maturi domov. Bili smo vsi bolehave, ker smo morali prebaviti vso učno tvarino, katero je predpisal novi šolski zakon. Devet ur smo sedeli vsak dan v šoli, le nedeljske popoldneve smo imeli proste.

\*

Dasiravno slab, sem vendarle pohitel v avgustu na slovenski tabor v Ormožu. Med govorniki sem občudoval župnika Božidara Raiča. Z gromkim glasom je pozival udeležence k prisegi, da bodo vselej zvesto branili pravice svojega naroda in da se nikdar ne bodo odtujili majki Slavi. Mogočno mu je iz mnogotisočglave množice zadonelo v odgovor: Prisegamo!

### LEPOTE IN TEŽAVE UČITELJSKEGA STANU.

»Mastna« začetna plača. — Pregrešna lipa na šolskem vrtu. — Početki slovenske učiteljske organizacije. — »Zagrizeni Slovenec« in izpit iz slovenščine.

Sedaj je bilo treba misliti na službo. Nadučitelj Rauschl me je nagovarjal, naj prosim za Ormož. Odgovoril sem mu, da bi imel kot Slovenec v takrat nemškem Ormožu sitnosti, zato ne grem tja. Pač pa sem prosil k Sv. Miklavžu pri Ormožu, katero mesto sem nastopil z dekretom od 19. decembra 1869 dne 7. januarja 1870. Dasi je bila že nova šolska postava v veljavi, vendar plače še niso bile določene in so veljale še stare. Od občine Sv. Miklavž sem dobil zagotovilo, da bom dobil od vsolanih občin na leto 30 (reci trideset) goldinarjev. V originalu se je dopis glasil:

#### Certifikat

womit gemeindeämtlich bestätigt wird, daß der hiesige Unterlehrer Josef Schinko an jährlichem Gehalt vom

Schullehrer Nichts und nur von den Gemeinden der Pfarre 30 fl ö. W. wörtlich dreißig Gulden ö. W. bezieht. Gemeindeamt St. Nikolai, am 25. I. 1870.

Anton Jerebitsch m. p.  
Gemeindevorsteher.<sup>1)</sup>

K tej mastni plači sem dobil z odlokom od 6. maja 1870. od deželnega odbora 60 gld. prispevka, skupaj torej letno 90 gld. plače. Nadučitelj Repič je imel v šoli dve sobici za stanovanje, podučitelji pa smo imeli v šolskih sobah vsak svojo posteljo, seveda tudi jaz. Tam sem prenočeval do poletja, ko so me začele bolhe neznošno nadlegovati. Nisem dalje vzdržal, najel sem si sobo, katero sem moral sam plačati. Oskrbo pa sem imel vso pri nadučitelju, zato bi pa moral ob nedeljah in praznikih pri pozni maši in večernicah orglati ter zjutraj, opoldne in zvečer k molitvi zvoniti. Rekel sem mu, da zvonil ne bom in da raje odidem. Odpustil mi je zvonjenje. Repič in njegova soproga sta bila blagi duši, pri njih sem bil oskrbljen kakor lastni sin, za kar sem jima vse življenje hvaležen. Tudi duhovnika sta bila dobra, razumeli smo se, menjavali časnike in tako vsi čitali vse časnike, ki so takrat izhajali.

Jeseni l. 1870. je bilo razpisano podučiteljsko mesto v Središču. Domačini so me nagovarjali, naj zanje prošim. Udal sem se, prosil in bil z dekretom od 25. februarja 1871. z letno plačo 200 gld. in prostim stanovanjem nastavljen. Leta 1872. sem prosil vse všolane občine, naj napravijo šolski vrt. Odzvala se je samo občina Središče ter dala brezplačno potrebni svet in drevesa za ograjo. V vrtu sem nasadil divjake, sredi

---

<sup>1)</sup> Objavljam ta dokument v originalu, v nemščini, kakor je bil šinku izročen, da današnje generacije vidijo, kako suženjsko so se župani popolnoma slovenskih občin v tistih časih posluževali nemščine v svojem uradovanju, pisali svoja in druga imena spakedrano po nemško itd. Saj le tako moremo razumeti, odkod po naših mestih še danes toliko -schitzev, -schitshev, -tschitschev itd.

V. S.



vrta pa lipo in okrog nje naredil mizo. Toda lipo sem moral na ukaz nadzornika Končnika odstraniti. Presadil sem jo nasred Gradišča, kjer še sedaj stoji.

\*

Delavni nadučitelj v Ljutomeru, Ivan Lapajne, je ustanovil »Učiteljsko društvo za slovenski Štajer« in glasilo »Slovenski učitelj«. Radostno se spominjam sestankov, na katerih nas je vrli mož bodril k delu za slovensko mladino. Bil je duša gibanja slovenskega učiteljstva. Z občudovanja vredno mirnostjo je odbijal vse napade in sumničenja nasprotnikov ter dosledno korakal po načrtani si poti. Ni se ustrašil niti oblasti (deželni šolski svet ga je nazival puntarja slovenskih učiteljev), ker je delal stvarno in premišljeno.

Jeseni l. 1873. nas je učitelje ormoškega okraja sklical nadzornik Končnik v Ormož k ustanovitvi okrajnega učiteljskega društva. Predsedoval je sestanku sam in nas pozival, naj si po pravilih ptujskega ali mariborskega učiteljskega društva osnujemo svoje. Dogovorili smo se, da osnujemo društvo s slovenskimi pravili (po ljutomerskih). Jaz sem mu pravila ljutomerskega učiteljskega društva predložil in predlagal sprejetje teh pravil. Končnik je ves jezen dal moj predlog na glasovanje: vstalo nas je devet, samo trije so obsedeli. Ko je Končnik videl, da je moj predlog v večini, je pograbil klobuk in palico, rekoč: »Hier kann ich nicht mehr präsidieren« (tukaj ne morem več predsedovati) ter odšel. Moj nastop pa je kmalu rodil zle posledice. Javil sem se v Gradec k izpitu in tam so me dvakrat iz slovenščine upognili. Drugikrat vržen sem rekel vodji komisije Wretschku, da izstopim, in sem prosil za svoja izpričevala. Wretschko pa je odprl predal svoje mize in vzel iz njega pismo, rekoč: Ihr Herr Inspektor schreibt hier, daß Sie ein verbissener Slowene sind. Lassen Sie das, und ich versichere Sie, Sie machen die Prüfung« (»Vaš g. nadzornik piše tu, da ste zagrizen Slovenec. Pustite to in zagotovim Vam, da bote izkušnjo prestali«). Leta 1877. sem z dvema Slovincema, ki ju je zadela enaka usoda, izkušnjo prestal.

## PO ODPOVEDI UČITELJSKI SLUŽBI.

Načelnik krajnega šolskega sveta. — Skrb za razširjenje in izpopolnitev središke šole. — Za povzdigo konjereje. — Ustanovitev Bralnega društva »Edinost«. — Izvoljen v občinski odbor. — Prvi slovenski sejni zapisnik na občini. — Usoda narodnega izdajalca. — Velika narodna slavnost na Tratah 1. 1880.

Leta 1878. sem se oženil s hčerko središkega posestnika Elizabeto Klobučar, ter prevzel posestvo. Ob četrtnih in nedeljah sem opravljal gospodarske posle, druge dneve pa sem bil v šoli. Ko pa je l. 1879. učiteljska moč na šoli manjkala in je bil uveden poldnevni pouk, nisem imel več prostega dneva za gospodarstvo. Odpovedal sem se učiteljski službi. Od leta 1882. do 1888. in pozneje od l. 1894. do 1900. sem bil načelnik krajnega šolskega sveta. Popis za šolo godnih otrok za l. 1885. je pokazal, da ne bo prostora v treh razredih. Zato je krajni šolski svet že 10. okt. 1885. sklenil, da do 1. novembra preskrbi sobo in učila za IV. razred, ako mu deželni šolski svet zagotovi učiteljsko moč. Že 14. oktobra je bila šola v štirirazrednico razširjena in že 3. novembra se je nemoteno pričel pouk.

L. 1888. sem se radi obilih gospodarskih poslov ubranil izvolitve v krajni šolski svet. Od okrajnega šolskega sveta sem prejel naslednji (seveda nemški!) dopis:

G. Jos. Šinko, bivši načelnik kr. šol. sveta  
v S r e d i š č u.

V zadnjem inspekcijskem poročilu in povodom revizije računov kraj. šol. sklada za l. 1887. ste se Vaša izredno plodonosna delavnost in Vaša velika naklonjenost šoli v minoli funkcijski dobi kraj. šol. sveta zelo pohvalno omenjali.

Okrajni šolski svet je sklenil, da Vam za Vašo delavnost in za Vaša stremljenja, da šolske razmere v Središču dvignete na čim najvišjo stopnjo.



izreče zaslužen priznanje ter Vas o tem sklepu z dne 18. t. m. s tem obvešča.

Okr. šol. svet v Ormožu, dne 22. aprila 1888.

Predsednik: Marek m. p.

V letu 1897., ko sem zopet načeloval kraj. šol. svetu, se je izkazala nujna potreba, razširiti obstoječo petrazrednico v šestrazrednico. Deželni šol. svet pa se je iz neznanih razlogov branil in je predlagal samo sporednico za peti razred. Temu predlogu pa kraj. šol. svet ni pritrnil, ampak je ponovno sklenil: ali šesti razred ali pa nič. Dne 30. aprila nas je prišel sam dež. šol. nadzornik Linhart nagovarjat za sporednico, pa brez uspeha. Dne 2. maja pa sem dobil od njega sledeče pismo (seveda nemško):

Vaše blagorodje !

Vaš ponovni predlog od 30. pr. m. je sicer zelo pretkano zamišljen, ne more pa biti sprejet, ker takšna šola ne gre v okvir naše organizacije šolstva.

Ker pa je šola v Središču v zelo zadovoljivem stanju, ker je zlasti šolski obisk zelo dober, ker ljudje šolo cenijo in spoštujejo, in ker končno občina razpolaga s potrebnimi sredstvi, sem predlagal, da se razširi šola v šestrazrednico, in je bil ta predlog v današnji seji dež. šol. sveta sprejet.

Želim samo, da bi šestrazredna šola v Središču širila srečo in blagoslov, in sem prepričan, da boste šoli, katere pomen kot bivši šolnik nedvomno znate ceniti, tudi v bodoče posvečali vso svojo skrb.

Vaš udani

M. Linhart m. p.

c. kr. dež. šol. nadz.

V razumevanje tega pisma bodi še povedano: Ko je Linhart odločno zastopal stališče sporednice z delitvo dveh višjih razredov po spolu, sem mu ugo-

varjal, da kot šolnik ni o tem prepričan, kar zagovarja. V šestrazrednici se učenci več nauče ko v petrazrednici. Če pa zavzema stališče delitve po spolu, mu pritrdim, toda samo, če dež. šol. svet šolo razširi v šestrazrednico, za 5. in 6. razred pa dovoli sporednici za deklice, ker je število otrok zadostno. To je oni moj »pretkano zamišljeni« predlog, ki ga omenja Linhart v uvodu pisma.

L. 1900. sem se zopet ubranil ponovne izvolitve v kraj. šol. svet radi preobilice poslov. Od okr. šol. sveta v Ptujju sem dobil sledeči dopis (takrat že slovenski):

Blag. g. Jos. Šinko, obč. predst.

v S r e d i š č u.

Okr. šol. svet je v svoji seji dne 13. jul. 1900. enoglasno sklenil, izreči Vašemu blagorodju kot bivšemu načelniku kraj. šol. sveta središkega povodom ločitve od častnega tega posla priznanje in zahvalo za Vaše dolgoletno uspešno delovanje v kraj. šol. svetu in Vašo pri tem izkazano gorečnost.

Predsednik okr. šol. sveta:

Rudolf baron Apfaltrern m. p.

\*

Konjereja se je v Središču že od nekdanj in zlasti tudi v letih 1880. do 1890. močno gojila. Dobivali pa smo na postajo samo toplokrvne (lahke) žrebce. Prosili smo več let za mrzlokrvne (težke) žrebce, ker so se njih žrebeta na sosednih medjimurskih sejnih imenitno prodajala. Pa vse prošnje so bile brezuspešne. Zato sem skušal — mislim, da je bilo l. 1887. — to doseči na drug način. Pisal sem »Konjerejskemu društvu za Štajersko« v Gradcu, da hočemo v Središču ustanoviti podružnico. Dobil sem odgovor, da dovolijo podružnico, če pristopi vsaj 25 udov. Nabral sem 32 udov in podružnico smo ustanovili. Tedaj je podružnica zaprosila za mrzlokrvne žrebce in že prihodnje leto smo jih dobili. Tudi je podružnica naprosila vodstvo društva, naj bi



izdajalo glasilo »Konjerejec« tudi v slovenskem jeziku. Dobila je odgovor, da še nobena spodnještajerska podružnica ni za to prosila, samo za eno pa ni mogoče lista v slovenščini izdajati.

\*

L. 1883. smo osnovali Bralno društvo »Edinost«.

\*

Tega leta sem bil prvič izvoljen kot član občinskega odbora, katero mesto sem — z izjemo treh let! — kot svetovalec zavzemal do l. 1898. V l. 1883. je bil spisan prvi slovenski zapisnik občinske seje.

Tačas je bila tudi hiša trgovca Grila na prodaj. Mislil jo je kupiti žid. Zato je obč. odbor v svoji zaupni seji sklenil, židu na noben način ne dopustiti nakupa hiše. Ker je Slovenec R. bil največji ponudnik, je zastopnik občine nadaljno dražbo ukinil. A dasi smo se žida branili, smo ga vendar v Središče dobili. Mesar Tomaž Jakl, ki mu je v Središču prav dobro šlo, je pri deželnozborski volitvi v Ptuj edini z Nemci volil, vsi drugi Središčani so volili prof. Kunsteka. Ptujski Nemci so Jakla po volitvi z godbo na kolodvor spremljali in tam Središčane sramotili, ker so narodno volili. Pa kakor bi prst božji hotel narodno izdajstvo kaznovati, je Jaklovo domovje po neprevidnosti služinčadi pogorelo. On pa je Središčanom navkljub pogorišče natihoma židu prodal in se preselil v Ormož, kjer se mu je na stara leta slabo godilo.

\*

L. 1884. sem v občinskem odboru predlagal, naj se pogozdi pašnik »Dolnji gaj«, ki je meril 56 oralov in na katerem je 25 hiš svojo živino paslo. Po letu živina ni imela paše in ne vode blizu. Svet bi se naj po mojem načrtu parceliral in dal domačinom na tri leta v zakup, potem pa bi se naj preorana zemlja pogozdila. Sklep je ljudstvo hudo razburil in nakopal sem si sovraštvo. Vendar drugih posledic ni bilo, le mene so pri prihodnjih občinskih volitvah iz odbora iztisnili. Pa sovraštvo se je poleglo, ljudje so uvideli, da doniša gaj ne samo

njim, ampak tudi občini lep dohodek, in nihče več ni mislil na pogozdenje. Zemlja donaša revnejšim kruha in krme za živino, ker je pri nas pomanjkanje travnikov. To je napotilo obč. odbor, da je l. 1901. odstopil del gaja deželnemu odboru za poskuševališče. Zato pa je dal deželni odbor občini za ostali del brezplačno travniško semenje, in travniki sedaj tam dobro uspevajo.

\*

L. 1886. smo ustanovili gasilno društvo. Bilo je več let pri štajerski deželni gasilski zvezi, ki ga je pa l. 1902. zaradi slovenskega poveljevanja izključila.

\*

L. 1887. je bila ustanovljena prva središka godba pod vodstvom nadučitelja Ungerja, l. 1889. pa Skupna obrtna zadruga.

\*

L. 1881. smo priredili Štefan Modrinjakovo slavnost, ki pa nam jo je skazilo slabo vreme.

Po tej smo l. 1888. obhajali štiristoletnico obnove tržnih pravic. Za 26. avgusta ob 3. uri so napovedali Varaždinci svoj prihod na slavnost. Varaždinsko godbo, pevsko društvo »Vila« in »Radničko pevsko društvo Vijenac« iz Varaždina bi po sklepu slavnostnega odbora morali na meji pozdraviti. Za pozdrav določeni odbor se je peljal proti meji. Toda konja enega voza sta se splašila, potrgala vajeti in divjala z nami naprej. K sreči ni bilo druge nezgode, le vozovi so se polomili in mi smo se oblatili. Pri prvi hiši v trgu so nas okrtali in pred trgov sem potem pozdravil došle brate Hrvate in društva. Slavnost na Tratah se je imenitno obnesla, ljudstva je bilo osem do deset tisoč.

### **DR. GERŠAKOVA DOBA V OKRAJU.**

Narodno zavest je v okraju začel buditi notar dr. Ivan Geršak, prišedši v Ormož l. 1871. S sestanki po okraju je pridobival merodajne može, ustanavljal društva itd. Radovoljno smo ga podpirali in l. 1884. izvolili za načelnika okrajnega zastopa. Saj je bila nje-



gova zasluga, da je zastop prišel v narodne roke. Vsa čast temu narodnemu buditelju, ki ni štedil ne stroškov ne časa v dosego narodnih ciljev. Narodna zavest v okraju se je lepo razvijala in dr. Geršaka smo tako rekoč na rokah nosili, bili bi šli z njim čez drn in strn. Sčasoma pa si je skušal mož zasigurati nadvlado v okraju s tem, da je zgornjemu delu okraja vse potrebno in nepotrebno dovolil, ker je bila večina volilcev v zgornjem delu okraja, spodnji del pa mu je postal pastorka. V celi dobi načelovanja dr. Geršaka do l. 1899. je okrajni zastop spodnjemu delu okraja edino 4 km dolgo cesto Središče—Preseka dovolil, a še to pod pogojem, da je morala občina Središče, češ da je bogata, nositi tretjino stroškov. Brez vsakršnega sklepa okr. zastopa je dal dr. Geršak urediti cesto k novi bolnišnici nemškega viteškega reda v Ormožu, je dal napraviti pešpot k ormoškemu kolodvoru, delale so se nove ceste in podpirale občinske ceste v zgornjem okraju, spodnji del pa vzlic prošnjam ni dobil nič. Ko je l. 1888. izšla naredba za ustanovitev zdravniških okrožij, smo se potegovali tudi za okrožje Središče in utemeljevali prošnjo s tem, da je Središče s širono okolico že od pamtiveka imelo zdravnika itd. A v seji okr. zastopa je dr. Geršak naše razloge pobijal, trdeč, če se okrožje v Središču ustanovi, je drugi narodni zdravnik v Ormožu nemogoč, Središčani in okoličani pa imajo večinoma konje in se lahko vozijo po zdravnika v Ormož. Tudi se lahko bogati trg Središče, ki je brez doklad, z zdravnikom v Ormožu dogovori, da obiske ceneje zaračuna, če mu trška občina prispeva primerni letni znesek k plači. Te opazke so nas tako razburile, da smo zapustili dvorano, zastop pa je bil po našem odhodu nesklepčen. Končno je dr. Geršak uvidel, da ne popustimo, in okrožje se nam je dovolilo.

Takšnih in enakih samovoljnosti načelnika smo bili vsi siti, izgubili smo vanj zaupanje in pri volitvi l. 1890. delali za izvolitev dr. Omulca. Brezpogojno so glasovali z nami tudi Nemci. Župnik Bohanec (iz Svetinj) je po volitvi, pri kateri smo propali, Geršakovim volilcem

v gostilni Gomzi rekel: »Varujte se nemškutarjev, še hujši pa so Središčani«. Ta mož je šele devet let pozneje izprevidel, da smo imeli mi prav, ker je l. 1899. z nami proti samovladi dr. Geršaka nastopil. Pred volitvo v veleposestniški skupini l. 1899. smo se zbrali v gostilni Gomzi v Ormožu in tam postavili kandidatsko listo brez ozira na stranke. Vstopil je župnik Bohanec, pregledal listo in rekel: »Župnik Schwinger naj se prečrta, ker je Geršakijanec!« Ker pa njegova ni obveljala, je odšel. Naša volilca sta bila tudi središki župnik Cajnkar in upokojeni koroški župnik Štiberc. Temu se je Bohančev nastop zameril, in je rekel: »Na, da steht mir der Verstand still, daß ein Pfaff gegen den anderen agitiert!« (Na, tu mi pa zastaja pamet, da pop proti popu agitira!). Zmagali smo in dr. Omulec, ki je leto dni poprej ustanovil tudi že Okrajno hranilnico kot protivno utež proti takrat seveda nemški Mestni hranilnici v Ormožu, je postal načelnik.

### SMRT LJUBE MI ŽENE.

L. 1889. mi je obolela žena in l. 1892. umrla. Ta nesreča me je hudo zadela, gospodarstvo je nazadovalo, ker sem moral vedno biti doma, bolezen me je stala težke tisočake. Pa vse bi rad pozabil, samo če bi le ona še živela.

### DVAJSET LET ŽUPAN.

Veliko delo za gospodarsko povzdigo občine. — Boj za pravice slovenskega jezika. — Županski shodi in županska zveza. — Razcep štajerskih Slovencev v dva politična tabora. — Akcija za nakup ormoške graščine. — Strankarska zagrizenost razbije složno delo slovenskih županov. — Deželnozborska volilna reforma in trg Središče.

V maju l. 1898. sem bil izvoljen za župana. V novo izvoljenem odboru sem videl može naprednjake in sem bil prepričan, da bodo z vso vnemo delali za procvit trga. Nisem se varal. Kot en mož so bili za vsako ko-



ristno napravo. Ustanovili smo podružnico Kmetijske družbe in gospodarsko zadrugo, pozidali in opremili mlekarno ter zadržni hlev za bike, obenem ustanovili bikorejsko zadrugo, postavili smo mostno tehtnico, kupili mlatilnico z gonilno silo, kupili in z motorno silo na novo opremili smo občinski mlin in zraven postavili žago, občinske pašnike smo preobrnilo v travnike, ob občinskih poteh smo zasadili sadna drevesa ter več drevoredov, prenovili smo Središčanom tako milo kapelo, napravili smo vzorno žrebarno, trg je dobil samo-slovenske kašipote, obč. odbor je potom Zgodovinskega društva v Mariboru založil in izdal »Kroniko središkega trga«, katere en izvod je dobila vsaka hiša v trgu brezplačno. Iz volila profesorja in župnika Šinka smo ustanovili hiralnico.

Tisto leto je Središče hudo zadela svinjska kuga. Okrajni in ormoški živinozdravnik sta pri konjaču v Ormožu secirala okuženo svinjo in, ne da bi se razkužila, sta pregledala še isti dan v Središču do hišne št. 31 svinjske hleve. Že drugi dan so zbolele vse svinje pregledanih hlevov. Kuga se je razširila po celi občini, zbolelo je 211 svinj.

17. avg. 1898. sem se udeležil shoda slovenskih županov v Ljubljani. Iz ormoškega okraja nas je bilo deset zastopnikov občin.

\*

Leta 1902. je nastalo v okraju močno politično gibanje. Nemškonalni glavar Underrain je z vsemi sredstvi potiskal nemščino v urade. Temu nasilstvu smo se prvi uprli Središčani. Obč. svetovalec Klemenčič je v seji obč. odbora predlagal, **naj občina trg Središče sklene slovensko uradovanje in naj sprejema od uradov s sedežem na slovenskem ozemlju le slovenske dopise s slovenskimi naslovi. Predlog je bil soglasno sprejet.** Sklep smo naznanili c. kr. okr. glavarstvu v Ptuj, sodišču v Ormožu in namestništvu v Gradcu. Namestništvo je naš sklep razveljavilo. Odbor je proti tej rešitvi vložil priziv na višjo instanco, toda rešitve nikdar ni dobil, in delal je v smislu storjenih sklepov. Glavar

Underrain je grozil z globami in z razpustom. V nemško naslovljenih zavitkih je pošiljal županstvu dopise, ki pa mu jih je županstvo redno vračalo z opombo: »nemško se ne sprejme«. Poklical me je k sebi, me spočetka prijazno nagovarjal, naj nemške dopise sprejemam, saj jih lahko slovenski rešujem. Odločno sem odklonil. Tudi okr. sodnik P. je vse zavitke, ki sem jih radi nemških naslovov vrnil, poslal okr. glavarstvu. Rekel mi je: »Moral sem to storiti, ker vedo, da sem Slovenec. Ko bi bil nemškutar, bi bilo brezpomembno, tako pa bi sumili, da igram z Vami pod eno odejo.« Zopet sem bil klican na odgovor v Ptuj. Okr. glavar je vrgel sodnijske zavitke s pripombami po mizi pred mene ter silno razburjen tolkel po mizi kakor drvar v gostilni. Ko sem mu rekel, da se njegovi zahtevi ne bom uklonil, me je nemilostno odpustil. A od tedaj naprej je dobivalo županstvo le slovenske dopise s slovenskimi naslovi. Toda v Underrainu se je jeza kuhala naprej. Napram ptujskemu S. se je izrazil, da me bo odstavil. Od S. so doznali to naši poslanci v Gradcu in dr. Ploj je šel v zadevi k namestniku, ki je Underraina nato klical k sebi. Kaj mu je rekel, nam ni bilo znano, a jaz sem imel odtlej v tej zadevi mir.

To Underrainovo nasilstvo je razburilo celi ormoški okraj. Po dogovoru sem za 7. maja 1903. sklical shod županov in svetovalcev ormoškega okraja. Zastopane so bile vse občine, bilo nas je nad 50 zastopnikov občin. Povabil sem tudi nekatere druge odlične slovenske može. To je izvedel okr. glavar in zopet me je klical. Vprašal me je, če je res, da so se shoda tudi privatne osebe udeležile. Potrdil sem mu s pripombo, da sem na shod tudi naše može-veljake vabil, brez vabila pa vstop ni bil nikomur dovoljen. »Dobro,« mi pravi, »vi kot sklicatelj boste kaznovani.« Toda grožnje ni izvršil, pač pa je nekaterim županom radi odklanjanja nemških dopisov z globami (50 K) žugal, vendar je tudi tu ostalo samo pri grožnjah.

Drugi županski shod je bil 29. dec. 1904. in tretji 8. febr. 1906. Na teh shodih zbrani župani, svetovalci



in odborniki so terjali slovensko dopisovanje oblasti občinam, zahtevali dvojezične napise na uradih in železnici ter izklicavanje postaj v slovenskem jeziku. Sklenjena je bila tudi izdaja prepotrebne poslovnika za slovenske župane. Nemškonacionalni »Grazer Tagblatt« je takrat smešil naše sklepe in pisal med drugim: »Der Bürgermeister von Polstrau hört schon den Zug slowenisch pfeifen« (»Središki župan že čuje, kako vlak po slovensko žvižga«). Na prvem shodu je bila tudi izrečena zaupnica našim poslancem.

Na shodu 8. febr. 1906. je bilo sklenjeno, da se ustanovi Županska zveza za ormoški okraj. Osnutek pravil je prinesel na shod takratni urednik celjske »Dommovine« Vekoslav Spindler, ki ga je sestavil skupno s celjskimi narodnjaki. Pripravljalni odbor je 5. marca 1906. predložil pravila »Zveze županov in svetovalcev ormoškega okraja« namestništvu v Gradcu v potrditev. Toda pravila so bila z odlokom od 28. marca 1906. »kot nezakonita in krivična po svojem smotru« zavržena. Predruožčili smo jih in v drugič predložili. Pa tudi takšna niso ugajala in z motivacijo, da »si zveza prisvaja merodajno avtoriteto nad občinami«, so nam bila zopet zavržena. Vprašal sem naše takratne poslance za svet. Eden je bil užaljen, da ga nismo takoj spočetka obvestili o naši nameri, drugi ni odgovoril, le dr. Ploj se je zanimal za stvar. Pisal mi je, da nimā upanja na uspeh, ker v Gradcu ne bodo svojega mnenja spremenili, boje se takšne zveze, dasi v pravilih ni ničesar, kar bi bilo »staatsgefährlich«. Predložimo jih naj v tretjič, in ko bo prišla odklonitev, mu naj pošljemo ves material, on bo sestavil ugovor na ministrstvo in eventualno potem še na državno sodišče. Vložili smo pravila v tretjič, in namestništvo jih je s pripombo, da bi »povzročila zveza motenje obstoječe ureditve samoupravnih občin«, zopet odklonilo. Sestavili smo ugovor na ministrstvo ter ga poslali dr. Ploju v pregled, nato ga pa z njegovimi dostavki odposlali in dr. Ploja o tem obvestili. Toda rešitve nismo dočakali.

Dr. Ploj je dosegel, da se poznejši okr. glavarji in

druga oblastva niso več slovenskih vlog branili, da so jih tudi slovenski reševali in da je okrajni komisar (referent za ormoški okraj) bil tudi slovenščine vešč, dokler ni nesrečni domači razdor posegel tudi v našo stvar. Neki slovenski (klerikalni) list je osmešil naše županske shode, osumil mene, da hlepim po načelstvu okr. zastopa itd. Oblasti so hitro zavohale, da ni več sloge med nami in dobili smo zopet nemške uradnike. Nekoč sem prišel h glavarju in ko sem svoje uradne posle obavil, mu rečem, da moram še k referentu baronu N. Glavar mi pravi, da baron skoro gotovo ne bo v uradu, ker se seli v Maribor. Vendar grem v pisarno in ga tudi najdem. Poslovim se in se mu za njegovo podporo v uradnih zadevah zahvalim. On pa mi pravi: »Vi niste meni hvale dolžni, pač pa jaz Vam. Vaša trmoglavost je kriva, da sem se naučil slovenski uradovati. Zdaj sem vesel, da znam, četudi ne tako, kakor bi rad.« Bil je Nemeč, dopisoval in reševal je sprva vse v nemščini, jaz pa sem vračal vse nemške dopise. Najel si je učitelja za slovenščino in se je v kratkem toliko privadil, da je navadne zadeve kratko slovenski reševal.

\*

L. 1906. se je vršila mesto umrlega Žičkarja volitev poslanca iz pete kurije za dunajski parlament. Cela Spodnja Štajerska je volila enega poslanca. Radi kandidate je bil shod zaupnikov v Celju. Predsedoval je poslanec prof. Robič, ki je žugal, da vsi slovenski poslanci odložijo svoje mandate, če ne volimo dr. Korošca.

Proti takšni samovladi se je uprla nacionalna napredna javnost in pričela s pripravami za ustanovitev napredne slovenske stranke, zlasti kot protivne uteži proti štajercijanstvu, ki je takrat pod krinko naprednjaštva močno pridobivalo tla. Novinar Vekoslav Spindler je v knjižici »Štajerski Slovenci, kaj hočemo?« formuliral nacionalno-, socialno-, gospodarsko- in kulturno-politični program, ki sem ga poleg nekaterih drugih tudi jaz podpisal. Knjižico smo razposlali zaupnikom po celem slovenskem Štajerskem, in 30. sept. 1906. se je vršilo



v Celju ustanovno zborovanje Narodne stranke za Štajersko, se je sklenila ustanovitev strankinega glasila »Narodni List« in se je izvolilo strankino vodstvo z g. dr. Vekoslavom Kukovcem kot predsednikom, midva z žalskim županom Širco pa sva bila podpredsednika vse do svetovne vojne, ki je zadušila strankino delo in njeno glasilo.

Komaj ustanovljeno stranko so l. 1907. presenetile volitve v avstrijski parlament, prve po novem zakonu s splošno in enako volilno pravico. Stranka se je v vseh okrajih z veliko silo vrgla v volilno borbo in dosegla lep uspeh: Roblek je v Savinjski dolini zmagal z ogromno večino v prvem naskoku proti dr. Povaleju, Ježovnik v okrajih Slovenjgradec—Šoštanj—Gornjigrad in Marenberg je proti dež. odborniku in dolgoletnemu državnemu poslancu Robiču zmagal v ožjih volitvah. V ptujsko-ormoškem okraju je bil proti dr. Ploju, ki je kot slogaš kandidiral na dr. Koroščevi listi, kandidat Narodne stranke naš Središčan g. Jakob Zadavec, ki je dobil za takratne razmere zelo lepo število 2100 glasov.

\*

Tisto leto sem tudi izvedel, da baron Csók prodaja svojo ormoško graščino. Veleposestvo je obsegalo nad 1000 oralov, je imelo v bližnjih občinah prostrane gozdove in travnike, v oddaljenejših pa vinograde. Ker je našim ljudem primanjkovalo gozdov in travnikov, sem mislil na nakup veleposestva, s čemur bi se potom parceliranja prebivalstvu pomoglo in obenem zagotovila večina v prvem volilnem razredu mesta Ormož. Govoril sem z nekaterimi Središčani in Obrežani in vsi so misel odobraval. Pisal sem predsedniku Narodne stranke dr. Kukovcu, naj skusi pridobiti za nakup kakšen konzorcij, ker bi se s parcelacijo gmotno stanje prebivalstva znatno izboljšalo. Po dolgih posvetovanjih je bil dr. Kukovec pri volji, veleposestvo kupiti, če središki konzorcij od njega po vnaprej dogovorjeni ceni prevzame posestva v občinah Grabe, Obrež in Frankovci (krog 570 oralov), graščino z ostalim posestvom pa

bi obdržal sam. Mi smo v to privolili, in jaz sem naprosil okr. sodnika dr. Preskerja ter odvetnika dr. Omulca, da kot intimna prijatelja barona nagovorita k prodaji. Prišli smo v Ormož in dr. Kukovec je šel k baronu, da sklene nakup za cenjenih 240.000 Kron. A baron mu reče, da graščine sedaj ne proda, morebiti na spomlad.\*) Spomladi pa jo je natihoma prodal Pongratzu, kateri jo je podaril kot ženitbeno doto svoji hčerki, moživši se z nemškimi grofom W. Slovenec pač nima sreče.

\*

Ker nam vlada okrajne županske zveze ni dovolila, sem mislil, da se vendar vsem našim poslancem posreči, dobiti ugodno rešitev za »Zvezo županov in svetovalcev Spodnjega Štajerja«. Pisal sem dr. Korošču, naj bi obe stranki skupno — njegova Kmečka zveza in Narodna stranka — sklicali zaupni shod bodisi v Mariboru bodisi v Celje. Na tem shodu bi se naj izvolil osnovalni odbor, v kateri bi vsaka stranka določila enako število članov. Ta odbor bi naj vložil pravila za Zvezo, poslanci bi pa naj skrbeli, da jih bo vlada odobrila. Takšna Zveza za celo slovensko Štajersko bi na nacionalni razvoj naših občin gotovo zelo ugodno uplivala.

Na to sem dobil sledeče pismo:

Velespoštovani g. župan!

Usojam si Vas prositi, da bi mi blagovolili kot tajniku »Slovenskega društva« v Mariboru poslati imena načelnikov županskih zvez, ki naj bi glasovali za sklep zaupnega shoda v Mariboru od 7. febr. 1907. tvorili centralni volilni odbor za Spodnje Štajersko.

Na Vas se obračam s to prošnjo, ker ste Vi

---

\*) Za nadutost madžarsko-nemškutarskega barona je značilno, da je odslovil dr. K-a pred pričo g. Jakobom Zadravcem in še eno z besedami: »Sie können mich im Frühjahr fragen kommen, ob ich Schnupfen habe.« (Na spomlad me lahko pridete vprašat, če imam nahod.)



stavili dotični predlog in je vsled Vašega predloga vabiti te može na zaupni shod.

Z odličnim spoštovanjem

**Dimnik** m. p.

t. č. tajnik »Slov. dr.«

Mojega pisma torej v Mariboru ali niso razumeli ali ga niso hoteli razumeti, ker centralnega volilnega odbora nisem imel v mislih, pač pa župansko zvezo, ki bi s politiko ne imela ničesar skupnega.

\*

Politično naziranje županov v okraju se je jasno pokazalo dne 30. jan. 1908. Sodnija nas je povabila na občni zbor »Sirotinjskega sveta za ormoški okraj«, za njim pa smo napovedali četrti županski shod. V sodni dvorani že sem opazil, da manjka večina županov iz zgornjega okraja, kar me je takoj navdalo s sumnjo, da je temu krivo politično naziranje. Potrdilo mi je sumnjo dejstvo, da je večina županov po občnem zboru odšla domov mesto k županskemu shodu. Zbral sem vse listine, zadevajoče županske shode, in jih poslal odborniku Kuhariču, županu v Šardinji, s pismom od 6. februarja 1908., v katerem sem mu pisal med drugim:

«. . . Opazil sem hitro v sodnikovi sobi, da manjkajo župani zgornjega okraja, kar mi je dalo povod sklepati, da je politično mišljenje odločevalo. Razumljivo Ti bo, zakaj sem potem odklonil načelništvo Sirotinjskega sveta. Nočem, da bi blaga naprava radi moje osebe škodo trpela.

Tako tudi nočem, da bi moja oseba bila vzrok, da se onemogočijo vsakoletni običajni županski shodi, na katerih smo naše stanovske zadeve razpravljali, spodbujali mlajše župane k odločnemu delu itd.

Ker pa je član odbora g. Zabavnik z menoj enakega političnega mišljenja, ne bi pod sedanjimi razmerami kazalo, da bi njemu izročil listine naših shodov. V pritviku jih tedaj pošljem Tebi, da ukreneš, kar se Ti zdi primerno. Bodi prepričan, da v slučaju, če skličeš shod,

bodo prišli vsi župani, ki so z menoj enakega političnega mišljenja, ker tu mora politika stran, tu smo vsi le slovenski župani, katerih sveta dolžnost je, v uradu braniti naš mili jezik, da dobi povsod isto veljavo kot oni drugih narodov.

Bedasto bi bilo, vsiljevati komu svoje politično mišljenje, bedasto pa tudi, svojega političnega nasprotnika zaradi nazorov sovražiti.

Skrbi torej, da se spona, katera je nas župane vezala, ne razveže, in bodi zagotovljen, da Te bodemo vsi po svojih močeh podpirali.«

Kuharič je odklonil.

\*

Ko je šlo l. 1908. za novo volilno reformo za štajerski deželni zbor, se je v Mariboru vršil pogovor voditeljev strank. Dež. odbornik Robič je poročal, da je nemška večina dala spodnještajerskim trgom mandat, in navajal trge, ki bi za ta mandat prišli v poštev. Le Središče bi naj po nemškem načrtu ostalo v skupini Ptuj—Ormož—Ljutomer—Rogatec—Sv. Lenart. Dr. Kukovec se je odločno zavzel, da se Središče izloči iz ptujske skupine in prideli k slovenski trški skupini, kjer bo protitežje proti socialistično-nemškutarskim Studencem. Dr. Korošec je trdovratno povdarjal, da treba stvar premisliti, Robič pa je dejal, da Nemci nimajo nič proti temu, če se Središče pridene slovenski skupini. Ko pa je dr. Kukovec naglašal, da bi bilo pregrešno, tako naroden trg za večne čase politično kontumacirati, je dosegel sklep, naj Središčani sami odločajo, h kateri skupini želijo. Ni treba povdarjati, kako so se Središčani odločili. Klerikalcem bi gotovo ljubše bilo, če bi se bili za ptujsko skupino izrekli, ker bi potem slovenska trška skupina bila skoro gotovo njihov mandat.

\*

Dne 6. sept. 1909. smo pri meni slavili 40-letnico mature na učiteljišču v Mariboru. Od 14 maturantov se nas je sestalo 7 še živečih: Slavko Flis, Franc Košutnik, Franc Jurkovič, Janko Robič, Simon Srabotnik, Josip Šinko in Evarist Valenko. Pozneje smo pa vsako



leto pri drugem tovarišu obhajali obletnico, dokler ni vojna izbruhnila.

\*

V nadaljnjih letih do vojne je obč. odbor ustanovil Hranilnico in posojilnico ter Ljudsko knjižnico, pogozdil pašnike pri Dravi in napravil več cest. Poganjal se je tudi za brzojavni in telefonski urad, vendar brez uspeha, dobili smo ga šele v Jugoslaviji l. 1920. Sklenil je tudi, upeljati tedenske svinjske sejme, ker se v Središču svinjereja močno goji. Toda vlada jih ni dovolila, da se ne bi delala konkurenca nemškemu Ptuju in Ormožu. Prav smešno pa je bila rešena vloga občine na direkcijo južne železnice, naj napravi na postaji Središče dvojezične napise, naj se ime postaje izklicuje v obeh v deželi navadnih jezikih in naj bodo vsi na postaji nabiti razglasi dvojezični, ker je prebivalstvo Središča in okolice izključno slovensko. Direkcija je odgovorila, da je potrebno za to dovoljenje vlade. Obrnili smo se na ministrstvo in na ponovne urgence dobili po preteku dveh let odlok, da bo posebna komisija na licu mesta ugotovila, če je to potrebno ali ne. Napovedano komisijo smo zaman čakali.

### TEŽAVE MED SVETOVNO VOJNO.

**Begunci. — Nemški dopisi uradov — nož na vrat. — Izolirnica. — Rekvizicija jajc. — »Zlati klas«. — Pred sodiščem po § 3. cesarske naredbe. — Vohunstvo med nami. — Pod nadzorstvom orožnikov kot »srbofilci«. — Premalo zastav za avstrijske »zmage«. — Shod dež. poslanca dr. Kukovca l. 1917.**

V l. 1914., koj po izbruhu vojne, smo dobili 60 poljskih beguncev ter jim dali stanovanje in živež. Bili so dobri ljudje in radi so hodili k posestnikom na delo. Nekaj mesecev za tem je okr. glavarstvo brzojavno obvestilo županstvo, da pride tega in tega dne 150 židov iz Bukovine v oskrbo v občino. Takoj sem odrzobjavil, da je rekvizicija domačinom le toliko živil pustila, da se sami z njimi le pičlo morejo preživljati,

in če že glavarstvo pošlje begunce, naj z njimi pošlje tudi živila, ker se tu nič ne dobi. Na to ni bilo odgovora, pa tudi beguncev ne.

L. 1915. je ukazalo glavarstvo, da mora občina vse nemške dopise sprejemati in tudi nemški reševati, ker bo sicer obč. odbor razpuščen in postavljen komisar. Bali smo se razpusta, ker bi komisar z našim lepim občinskim premoženjem samovoljno razpolagal, tisočake vojnega posojila podpisal itd. Zato smo sklenili, da bo županstvo vse dopise, ki bi se tikali vojne, za čas vojne sprejemalo in nemški reševalo. S tem smo glavarstvo pomirili.

\*

Tačas pa je namestnija v Gradcu ukazala, da mora Središče kot obmejna občina za ormoški okraj postaviti na meji osamnico (izolirnico) z 10 do 20 posteljami. Stroški — so rekli — bodo vrnjeni. Temu ukazu se je odbor uprl, češ da mu je neumljivo, kako je mogoče od občine terjati, da sama za celi okraj postavi osamnico. Namestnija naj to naloži okraju, ki bo stroške na posamezne občine repartiral, prostor za stavbo pa odstopi Središče brezplačno. Da bi se občini Središče — smo pisali nadalje — stroški kedaj vrnili, odbor ne verjame, ker je l. 1892. radi nevarnosti kolere na prigovarjanje okr. glavarja in zastopnika namestnije, ki sta s častno besedo zagotovila vrnitev stroškov, opremila osamnico, ki je stala težke tisočake. Ko pa je občina od dežele tirjala povračilo stroškov, je dobila odgovor, da je tu državna meja, naj občina torej tirja državo, ministrstvo pa je zopet trdilo, da je deželna meja in da mora dežela plačati. Občina je torej vkljub zagotovitvi ostala pri stroških, česar pa ponovno ne more. Opravili smo potem — brez osamnice.

\*

Okrajno glavarstvo je klicalo župane celega okraja v Ormož, kjer je komisar dr. Schrey po številu perutnine v vsaki občini (na podlagi popisa!) določil za vsako občino število jajc, ki jih mora vsak teden dobaviti vojaški upravi. Središču je za 2574 glav perutnine



predpisal 1200 jajc v tednu. Temu sem ugovarjal, trdeč: 1. da se je od navedenega števila perutnine rekviriralo že 100 kokoši, 2. da je med popisano perutnino 186 petelinov, ki ne nesejo jajc, 3. ker rekvizicija ni za prehrano perutnine pustila zrnja, kure pri pičli hrani še toliko jajc ne znesejo, da bi bilo dovolj za domače potrebe, in 4. ker je vojna uprava rekvirirano perutnino po 3 K kilogram plačala, goveje meso pa stane 10 K kilogram, so posestniki poklali za lastno hrano skoro polovico perutnine. Uprli so se tudi vsi drugi župani, in — jajc nam ni bilo treba oddajati. Potem pa nas je komisar še vabil, naj naročimo znake »zlatega klasa«. Kazal nam je dva vzorca, seve z nemškim napisom. Klical je občine po abecednem redu in vsak župan je nekaj naročil. Ko je poklical Središče, mu pravim, da ne naročim, kajti znakov nihče v Središču ne bi kupil, ker so nemški. »Zlatih klasov« s slovenskim besedilom pa naročim 400. Vsi župani so potem zahtevali samo slovenske.

Tako sem si nakopal jezo mladega komisarja, kar sem kmalu čutil. V Ormožu se je vršilo izbiranje konj, nekaj dni pozneje pa v Središču. Na teh naborih sem branil domačine pred brutalnim nastopom vojaštva. Glede nabora v Ormožu so me tožili ormoški nemškutarji in orožniki, da sem se uprl vojaškim odredbam in domačinom rekel, naj svojih konj za vojaštvo ne dajo in naj gredo domov z njimi. V Središču pa je bilo prepičlo število konj in vozov na izbiro, konji so bili slabi itd. Vojaštvo je vpilo in razgrajalo in zmerjalo posestnike. Stopil sem h komisarju in ga prosil, naj ščiti posestnike pred tako robotim ravnanjem. Pa dr. Schrey mi smehljaje odgovori, da me poslovanje komisije nič ne briga. Ker pa je židovsko vojaštvo vedno bolj ljudi zmerjalo, sem vmes posegel. To mi je naprtilo tožbo po § 3. cesarske naredbe (3 mesece do treh let ječe!). Obravnava se je vršila pri okrožnem sodišču v Mariboru. Vladni komisar, orožniki in nemškutarji so vsi enako govorili, toda njihove lažnive trditve sem z dokazi ovrgel in — bil oproščen.

V tem času se je razvilo vohunstvo po Središču in internirali so šest oseb. Značilno, kakšne malenkostne govorice so orožnikom zadostovale. N. pr.: pri posestnici K. so žanjice dokončale delo in sedle k južini. Neko dekle po južini zagradi svoj srp in ga vrže v zrak z besedami: »živio srp!« Drugo jutro so že šli z njo. Posebno piko so oblasti imele na občinski odbor. V hiši nekega zasebnika se ga je orožniški vodja nasrkal in izdal gostitelju, da je dobil zaupni ukaz, naj pazi na občinski odbor, češ da je »srbofil«. Ko sem to izvedel, sem šel na glavarstvo. Glavarju povem, da vem iz go-tovega vira za ukaz, da treba paziti na srbofilni občinski odbor v Središču, in ga prosim, naj pove, na kakšen način je občinski odbor to pokazal. Glavar taji ukaz, ko mu pa povem, kdo je ukaz dobil, mi nekam zmeden pravi, da je dr. Kukovec na shodu v Središču Srbe hvalil, čemur je obč. odbor burno pritrjeval. To je res, gospod glavar, mu pravim, ob času srbsko-turške vojne nismo samo mi Slovenci, tudi Nemci — celi svet je hvalil in občudoval junaštvo Srbov. — Ne razburjajte se — mi pravi glavar — odkrito vam povem, da sem trdno prepričan, da je občinski odbor središki lojalen. — Jaz: Hvala, gospod glavar! Tudi jaz sem trdno prepričan, da bode to izjavo, če bo trebalo, na pristojnem mestu ponovili!

14. avg. 1914. je imel obč. odbor sejo. Po seji smo šli v gostilno Zidarič, kjer razun nas ni bilo nobenega gosta. Govorili smo o gospodarstvu ter kmalu odšli. Drugi dan mi pove en odbornik, da se po Središču govori: vsi naši »povekši«, ki so bili pri Zidariču, bodo zavoljo svojih pogovorov zaprti. Nemudoma grem na orožniško postajo in zahtevam tam, naj orožništvo izsledi osebo, ki je to govorico raznesla. Za tri dni pride orožniški vodja v urad in mi javi, da dotične osebe ne more izslediti (izdati namreč denuncianta ni hotel, ker je bil v njegovi službi!).

\*

Ormoški orožniki so me tožili, da nabijam samo slovenske razglase, in okrajni komisar W. je prišel



gledat, če je to res. Rekel sem mu: V Gradcu je nad 20.000 Slovencev. Ako graški župan ne nabija razglasov v obeh jezikih, je treba v prvi vrsti njega kaznovati, potem šele mene, ki imam v občini enega Nemca (železničarja). Končno mi je komisar očital, da so Središčani v proslavo zmag avstrijske vojske ob določenih dnevih neznatno število zastav izobesili. Priznal sem to, a pripomnil, da ljudje zastav nimajo, dobiti oziroma kupiti jih pa ne morejo, ker jih ni dobiti. Odsihdob sem imel mir.

\*

V l. 1917. je dr. Kukovec prišel v Središče. Sklicali smo hitro zaupni shod Narodne stranke, na katerem je poročal o načrtu, kako združiti vse slovenske stranke k skupnemu delu. Izvedeti je hotel mnenje srediških narodnjakov. Bil je v civilu in shod se je vršil pri zaprtih vratih. Kljub temu je orožništvo o tem doznalo in očrnilo dr. Kukovca pri vojaškem poveljstvu, češ, da je shodu prisostvoval v vojaški uniformi. Poveljstvo je vprašalo uradno pri županstvu, kaj je resnice na tem in kako se je shod vršil. Poročal sem, da je prišel dr. Kukovec v Središče v civilni obleki, da je vodstvo Narodne stranke sklicalo zaupni shod, na katerem je dr. Kukovec kot naš deželni poslanec govoril o »ugodnem poteku« vojne, priporočal skupno delo s Kmečko Zvezo za »povoljni konec« vojne, kar bo gotovo v korist slovenskemu narodu. Shod se je vršil pri zaprtih vratih, navzoči so bili le zaupniki stranke, ne pa tuji državljani.

## **NARODU ZASIJE ZLATA SVOBODA.**

**Po 20 letih županovanja k odpočitku, da »bi se še kratko dobo grel ob domačem solncu svobode«.**

Koncem l. 1917. sem poročal okr. glavarstvu, da radi bolehnosti odlagam županstvo. Glavar me je poklical v Ptuj, mi rekel, da ne bi bilo patriotsko, če bi sedaj med vojno odložil županstvo, in moral sem mu obljubiti, da bom vzdržal do konca vojne. To obljubo sem tudi izpolnil, in koncem l. 1918. sem odložil župan-

stvo ter prosil glavarstvo, da vzame mojo odpoved na znanje. Dne 7. januarja 1919. sem prejel ta-le odlok:

Gospod Jožef Šinko, župan

v S r e d i š č u.

Z vlogo od 24. dec. 1918. javili ste mi, da Vas zdravstveno stanje sili k odložitvi županstva. Dolgo let ste opravljali težaven posel v splošno zadovoljnost občanov in oblasti. Zato obžalujem odkrito, da izstopate iz javnega delovanja, kateremu ste bili posvetili tudi v pozni starosti z mladeniškim navdušenjem vse svoje vrle moči.

Ce vzamem torej Vašo odpoved na znanje, storim to le z ozirom na dejstvo, da ogrožajo težavni občinski posli Vaše zdravje, katero naj Vam bo ohranjeno še mnogo let, da uživete sadove Vašega neumornega delovanja.

Ne morem pa zamuditi prilike, da se Vam za Vaše neutrudljivo, požrtovalno delovanje iz celega srca zahvalim. Vsa čast Vam, da niste zapustili občine v najtežavnejših časih, temveč ste ji žrtvovali ne-le osebne koristi, ampak tudi telesno zdravje.

Uverjen sem, da Vam bodo ohranili središki občani vedno hvaležen spomin. To je edino in najlepše odlikovanje, katero ste si v polni meri zaslužili.

Vodja okr. glavarstva: **Dr. Pirkmajer** m. p.

V slovesni seji dne 31. marca 1919. me je občinski zastop imenoval častnim občanom trga Središča z naslovom: »župan starosta«, dne 17. aprila 1919. pa mi je v navzočnosti okr. glavarja in polnoštevilnega občinskega odbora ter zastopnikov vseh tukajšnjih korporacij in društev bila izročena krasna diploma.

\*

V dnevih prevrata koncem oktobra in začetkom novembra 1918. smo ustanovili tudi v Središču Narodni svet in Narodno stražo. Kako strahovita zmešnjava pojmov je zavladala med nami za nekaj dni v tem času,



je dokaz skoro neverjetno dejstvo, da so se raznim temnim elementom, ki so skušali burne dneve izrabiti za svoje razdiralne in celo roparske cilje, pridružili celo nekateri zapeljani člani Narodne straže (n. pr. pri ob-streljevanju parnega mlina g. Jakoba Zadravca itd). Hvala bogu, ti časi so za nami.

\*

**Doživel sem veseli prepород  
svojega naroda, dočakal dneve  
naše zlate svobode in samostoj-  
nosti. Samo eno željo še imam:  
naj bi se še kratko dobo grel ob  
domaćem solncu svobode!**

V Središču, dne 24. junija 1921.

**J O S I P Š I N K O .**





**Gnoj hrani in krepi zemljo, da rodi bogato!**

Uporabljajte umetna gnojila Tvornice za dušik d. d., Ruše

**Nitrofoskal I, II, III, apneni dušik, Nitrofos in sečnino**

**Posojilnica v Mariboru**

r. z. z o. p.

**Narodni dom**



**Najstarejši slovenski kreditni zavod  
v Mariboru**



Domoznanski oddelek



KNJIŽNICA IVANA POTRGA PTUJ

ŠINKO J.

Moji

17576

929 šinko J. (093.2)



0212846

COBISS •



Bančna poslovalnica  
**Bezjak, Maribor**

Gosposka ulica 25

se priporoča za nakup in  
prodajo valut ter vseh vrst  
držav. vrednostnih papirjev  
Prevzema srečke v kontrolo  
proti majhni odškodnini

Pooblaščen prodajalec srečk  
državne razredne loterije

Telefon štev. 20-97